

บทที่ 3

กฎหมายว่าด้วยการประกันภัย

หมวด 2

ประกันวินาศภัย

ในการบรรยายและอธิบายต่อไปนี้ จะกล่าวเฉพาะเรื่องของการประกันวินาศภัยเท่านั้น โดยจะศึกษาในเรื่องต่าง ๆ 3 กรณีด้วยกัน คือ

- การประกันวินาศภัยทั่วไป
- การประกันภัยขนส่ง และ
- การประกันภัยค้ำจุน

ถึงแม้ว่า การศึกษาเฉพาะเรื่องของการประกันวินาศภัย จะเป็นการเจาะลึกถึงประเภทของการประกันภัย ตั้งแต่มาตรา 869 ถึงมาตรา 888 แต่ในส่วนของบทเปิดเสร็จทั่วไปที่กล่าวไว้ในตอนต้น ตั้งแต่มาตรา 861 ถึงมาตรา 868 ก็ต้องนำมาปรับใช้ด้วยเสมอ

ข้อ 3.1 ส่วนที่ 1 หลักทั่วไปของการประกันวินาศภัย

1. ความหมายของคำว่า “วินาศภัย”

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 809 บัญญัติว่า “อันคำว่า “วินาศภัย” ในหมวดนี้ ท่านหมายรวมเอาความเสียหายอย่างใด ๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้”

การประกันวินาศภัย หมายถึง การประกันความเสียหายที่จะเกิดแก่ตัวทรัพย์สิน ซึ่งรวมถึงความสูญเสียชีวิตในสิทธิ ผลประโยชน์หรือรายได้ด้วย โดยการเสียหายเหล่านั้น จะต้องประมาณเป็นเงินได้ (ตาม ป.พ.พ. ประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 LW 212 (H))

มาตรา 4) จะเห็นหลักการสำคัญได้ว่า ความเสียหายอย่างไร ๆ ที่เกิดขึ้นจะถือว่าเป็นวินาศภัย ตามมาตรา 869 ก็ต่อเมื่อเป็นความเสียหาย ที่พึงประมาณเป็นเงินได้เช่น การถูกรถยนต์ชนได้รับบาดเจ็บ บรรดาความเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากถูกรถยนต์ชน อาทิเช่น ค่ารถนำผู้บาดเจ็บส่งโรงพยาบาล ค่ายา ค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งค่าขาดประโยชน์ เพราะทำงานไม่ได้ ค่าเหล่านี้ล้วนแต่เป็นความเสียหายที่พึงประมาณหรือคำนวณเป็นเงินได้ทั้งสิ้น จึงเป็นวินาศภัย ตามความหมายของ มาตรา 869 แต่ความเจ็บปวดที่ได้รับเนื่องจากการบาดเจ็บ ถือเป็นความเสียหายที่ไม่อาจประมาณเป็นเงินได้ ความเสียหายเช่นนี้ แม้ว่า ตาม ป.พ.พ. มาตรา 446 จะบัญญัติให้ผู้ต้องเสียหายมีสิทธิเรียกร้องเอาจากผู้ทำละเมิดได้ และศาลอาจวินิจฉัยกำหนดให้ชดเชยกันตามการแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิดได้ก็ตาม แต่เมื่อถือว่าเป็นความเสียหายซึ่งไม่อาจพึงประมาณเป็นเงินได้ก็ย่อมไม่เป็นวินาศภัย ตามมาตรา 869 ที่จะเอาประกันภัยได้

ส่วนในกรณีของชีวิตมนุษย์ ก็เป็นสิ่งที่ไม่อาจพึงประมาณเป็นเงินได้ ความสูญเสียในชีวิต จึงมิใช่ความเสียหายที่จะเป็นวินาศภัย ตามมาตรา 869 เช่นกัน แต่กฎหมายได้กำหนดให้มีวิธีการประกันภัยอีกแบบหนึ่ง โดยกำหนดให้ผู้รับประกันภัยต้องชดเชยเงินจำนวนแน่นอน คือ การประกันชีวิต ซึ่งจะได้อศึกษากันในโอกาสต่อไป

จากการที่ มาตรา 869 ได้บัญญัติกำหนดให้บรรดาความเสียหายอย่างไร ๆ ซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้ เป็นวินาศภัยที่จะเอาประกันภัยได้ทั้งสิ้น การประกันวินาศภัยจึงมีมากมายหลายอย่าง และอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ แล้วแต่จะตกลงกัน โดยการประกันวินาศภัย ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

- 1) การประกันอัคคีภัย
- 2) การประกันภัยทางทะเลและการขนส่ง
- 3) การประกันภัยยานยนต์
- 4) การประกันภัยเบ็ดเตล็ด

2. การประกันภัยหลายราย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 870 บัญญัติว่า “ถ้าได้ทำสัญญาประกันภัยเป็นสองรายหรือกว่านั้นพร้อมกัน เพื่อความวินาศภัยอันเดียวกัน และจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยรวมกันทั้งหมดนั้น เท่าจำนวนที่วินาศภัยจริงไซ้ ท่านว่าผู้รับประกันภัย ชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน เพียงเสมอจำนวนวินาศจริงเท่านั้น ผู้รับประกันภัยแต่ละคนต้องจ่ายเงินจำนวนวินาศจริง แบ่งตามส่วนมากน้อยที่ตนได้รับประกันภัยไว้

อันสัญญาประกันภัยทั้งหลาย ถ้าลงวันเดียวกัน ท่านให้ถือว่าได้ทำพร้อมกัน

ถ้าได้ทำสัญญาประกันภัยเป็นสองราย หรือกว่านั้น สืบเนื่องเป็นลำดับกัน ท่านว่าผู้รับประกันภัย คนแรกจะต้องรับผิดชอบเพื่อความวินาศภัยก่อน ถ้าและจำนวนเงินซึ่งผู้รับประกันภัยคนแรกได้ใช้นั้นยังไม่คุ้มจำนวนวินาศภัยไซ้ ผู้รับประกันภัยคนถัดไป ก็ต้องรับผิดชอบในส่วนที่ยังขาดอยู่นั้นต่อ ๆ กันไปจนกว่าจะคุ้มวินาศ”

1. ความทั่วไป ในการเอาประกันวินาศภัยทรัพย์สินบางราย ผู้เอาประกันภัย อาจจะทำสัญญาประกันภัยไว้กับผู้รับประกันภัยหลาย ๆ รายก็ได้แต่จะทำสัญญาประกันภัยไว้ที่รายก็ตาม ก็มีใช้ว่าเมื่อเกิดวินาศภัยขึ้นแล้ว ผู้เอาประกันภัยจะเรียกร้องให้ผู้รับประกันภัย ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตนจนครบทุกราย เนื่องจากกฎหมายถือเป็นหลักว่า “ผู้เอาประกันภัยจะค่ากำไรจาก การเอาประกันภัยไม่ได้” ดังนั้น ผู้เอาประกันภัย

จึงคงเรียกค่าสินไหมทดแทน ได้แต่เฉพาะเพื่อความเสียหายเท่าที่ตนได้รับจริงเท่านั้น ต่างกับกรณีประกันชีวิต ซึ่งผู้เอาประกันภัย จะทำสัญญาประกันชีวิตไว้กับผู้รับประกันภัยก็รายก็ได้ และเมื่อเกิดการตายขึ้น ผู้รับประโยชน์ย่อมจะเรียกร้องให้ผู้รับประกันภัย ทุกรายจ่ายเงินให้แก่ตน ได้ตามจำนวนที่ผู้เอาประกันภัยได้ทำสัญญาไว้

(2) หลักเกณฑ์การทำสัญญาประกันภัยหลายราย จะต้องมียื่นใจต่าง ๆ ดังนี้

ก) ผู้เอาประกันภัย ในสัญญาประกันภัยแต่ละราย จะต้องเป็นบุคคล คนเดียวกัน

ข) วัตถุประสงค์เอาประกันภัย จะต้องเป็นวัตถุประสงค์เดียวกัน

ค) ผู้รับประกันภัยในสัญญาประกันภัยแต่ละฉบับ จะต้องเป็นคนละ คนกัน

ง) ภัยที่ทำสัญญาประกันไว้ แต่ละรายจะต้องเป็นภัยอย่างเดียวกัน

จ) สัญญาประกันภัยแต่ละราย จะต้องเป็นสัญญาประกันภัย ซึ่งอยู่ใน ระหว่างอายุแห่งการรับประกันภัย

(3) ผลบังคับของการทำสัญญาประกันภัยไว้หลายราย สามารถแบ่งการ พิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

ก) ในกรณีที่ทำสัญญาประกันภัยไว้สองราย หรือกว่านั้น เพื่อความ วินาศภัยอันเดียวกัน ตามหลักที่กล่าวแล้วใน (2) หากปรากฏว่าจำนวนเงินซึ่งเอา ประกันภัยของแต่ละราย รวมกันทั้งหมดไม่ท่วม หรือไม่เกินกว่าจำนวนที่วินาศภัยจริง เช่น ความวินาศจริงที่ผู้เอาประกันภัยได้รับเป็นจำนวน 5 แสนบาท และเมื่อรวม จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยในสัญญาประกันภัยทั้งหมดแล้ว ไม่เกินกว่า 5 แสนบาท เช่นนี้ ผู้รับประกันภัยแต่ละรายต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน ให้แก่ผู้เอาประกันภัยเต็ม ตามจำนวนที่แต่ละรายได้ทำสัญญาไว้ โดยไม่ต้องนำหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 870 มาพิจารณาเลย

ข) หากปรากฏว่าจำนวนเงิน ซึ่งเอาประกันภัยของสัญญาประกันภัยแต่ละราย รวมกันท่วมจำนวนที่วินาศจริง คือเกินกว่าจำนวนที่วินาศจริง เช่น ทำสัญญาประกันภัยไว้ 3 ราย รวมกันเป็นจำนวนเงิน 6 แสนบาท แต่ปรากฏว่าจำนวนที่วินาศจริงมีเพียง 5 แสนบาท เช่นนี้ ก็ต้องดูต่อไปว่า สัญญาประกันภัยเหล่านั้นได้ทำพร้อมกันหรือไม่ ถ้าปรากฏว่า สัญญาประกันภัยเหล่านั้นได้ทำพร้อมกัน ในกรณีเช่นนี้ ผู้รับประกันภัยชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน เพียงเท่ากับจำนวนที่วินาศจริงเท่านั้น และผู้รับประกันภัยแต่ละคน ก็จะต้องใช้เงินจำนวนวินาศจริงแบ่งตามส่วนมากน้อยที่ตนได้รับประกันภัยไว้

ค) หากสัญญาประกันภัยหลาย ๆ รายนั้น “ได้ทำไม่พร้อมกัน” คือลงวันที่ก่อนหลังต่างกัน ไม่ใช่วันเดียวกัน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 870 วรรคสาม ผู้รับประกันภัยแต่ละรายจะต้องรับผิดชอบเต็มตามจำนวน ที่ตนรับประกันภัยไว้ และตามลำดับวันก่อนหลังของสัญญาประกันภัยแต่ละราย

3. การสละสิทธิเรียกร้องของผู้เอาประกันภัย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 871 บัญญัติว่า “ถ้าได้ทำสัญญาประกันภัยเป็นสองราย หรือกว่านั้นพร้อมกันก็ดี หรือสืบเนื่องเป็นลำดับกันก็ดี ท่านว่าการที่ยอมสละสิทธิอันมีต่อผู้รับประกันภัยรายหนึ่งนั้น ไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิและหน้าที่ของผู้รับประกันภัยรายอื่น ๆ”

โดยเหตุที่การทำสัญญาประกันภัยหลายราย มีผลบังคับตามกฎหมายที่แน่นอน ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 870 วรรคหนึ่ง สำหรับกรณีทำสัญญาพร้อมกัน และมีผลบังคับตามมาตรา 870 วรรคสาม สำหรับกรณีทำสืบเนื่องเป็นลำดับกัน และผลบังคับตามกฎหมายเช่นว่านี้ เป็นเรื่องของผู้เอาประกันภัย และผู้รับประกันภัยซึ่งเป็นคู่สัญญา ต่างก็ทราบและตระหนักดีอยู่แล้ว ในเวลาทำสัญญาประกันภัย และต่างก็จะ

ต้องนำผลบังคับตามกฎหมายนี้มาเป็น ข้อมูลประกอบการพิจารณาว่า จะตกลงทำ สัญญาด้วยหรือไม่ กล่าวคือ ฝ่ายผู้เอาประกันภัยก็ต้องพิจารณาฐานะความมั่นคง ของผู้รับประกันภัยแต่ละรายว่า ควรจะทำสัญญาประกันภัยพร้อมกัน หรือทำสืบเนื่อง เป็นลำดับกัน ทั้งนี้เพราะผลบังคับมีอยู่แตกต่างกัน ส่วนทางฝ่ายผู้รับประกันภัยก็จะ ต้องพิจารณาว่า ตนต้องเสี่ยงภัยรับผิดชอบแค่ไหนเพียงใด เพื่อประกอบดุลพินิจใน การกำหนด ค่าเบี้ยประกัน ให้คุ้มกับหน้าที่และความรับผิดชอบที่ตนจะต้องผูกพันตาม สัญญานั้น โดยเหตุนี้ เมื่อเกิดภัยขึ้นตามสัญญาแล้ว ผลบังคับตามกฎหมายก็ควรจะเป็น ไปตาม มาตรา 870 วรรคหนึ่ง หรือวรรคสาม แล้วแต่กรณี ดังที่คู่สัญญาได้ ตระหนักและคาดหวังไว้แล้วตั้งแต่ในขณะตกลงทำสัญญา กฎหมายจึงไม่ยอมให้การ สละสิทธิ อันมีต่อผู้รับประกันภัยรายหนึ่งนั้น ไปมีผลกระทบต่อกระทั่งสิทธิและหน้าที่ ของผู้รับประกันภัยรายอื่น ๆ ได้

ตัวอย่าง : นายคำได้เอาประกันอัคคีภัยบ้าน ไว้กับบริษัท ก. จำนวน 100,000 บาท และวันรุ่งขึ้นได้เอาประกันอัคคีภัยบ้านหลังนี้ไว้กับบริษัท ข. อีกจำนวน 400,000 บาท ต่อมาเกิดอัคคีภัยบ้านเสียหายเป็นเงิน 200,000 บาท ดังนี้ ถ้าหากผู้ เอาประกันภัย สละสิทธิอันมีต่อบริษัท ก. ผู้รับประกันภัยคนแรก ก็ไม่มีผลกระทบต่อ กระทั่งถึงสิทธิ และหน้าที่ของบริษัท ข. ผู้รับประกันภัยคนหลัง กล่าวคือ ยังคงถือ เสมือนหนึ่งว่า บริษัท ก. ผู้รับประกันภัยคนแรก ได้ใช้เต็มตามจำนวนเงิน ซึ่งตนรับ ประกันภัยไปแล้ว 100,000 บาท ดังนั้น บริษัท ข. ผู้รับประกันภัยคนถัดไป ยัง คงต้องรับผิดชอบเพียง 100,000 บาท อันเป็นส่วนที่ยังขาดอยู่นั้น จนคุ้มวินาศภัยจำนวน 200,000 บาท เสมือนหนึ่งว่า ไม่มีการสละสิทธิให้แก่บริษัท ก. เลย

4. ก่อนเริ่มเสี่ยงภัยผู้เอาประกันภัยมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 872 บัญญัติว่า “ก่อนเริ่มเสี่ยงภัย ผู้เอา ประกันภัย จะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ แต่ผู้รับประกันภัยชอบที่จะได้เบี้ย ประกันภัยถึงจำนวน”

กรณีของมาตรานี้ ไร้สิทธิผู้เอาประกันภัย ที่จะบอกเลิกสัญญาประกันภัย ที่ได้ทำกันไว้แล้วได้ แต่ต้องชำระเบี้ยประกันภัยครั้งหนึ่งของจำนวนที่ตกลงกันไว้และการบอกเลิกสัญญานี้จะต้องกระทำ “ก่อนเริ่มเสี่ยงภัย” ซึ่งจะต้องพิจารณาทางด้านผู้รับประกันภัย ว่าได้เริ่มเข้ามาเสี่ยงภัยตามที่ตกลงทำสัญญาไว้แล้วหรือยัง หากเริ่มเข้ามาเสี่ยงภัยแล้ว ก็จะบอกเลิกสัญญาไม่ได้ แต่ถ้ายังไม่ได้เริ่มเสี่ยงภัย ผู้เอาประกันภัยก็มีสิทธิจะบอกเลิกสัญญาได้ ตัวอย่างเช่น ตกลงทำสัญญาประกันภัยในวันที่ 13 มิถุนายน 2539 และกำหนดเวลาเริ่มต้นแห่งสัญญาประกันภัยไว้ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2539 ดังนี้ แม้จะได้ทำสัญญาประกันภัยไว้แล้ว แต่ผู้รับประกันภัยก็ยังหาได้เริ่มเข้ามาเสี่ยงภัยด้วยไม่ จนกว่าจะถึงวันที่ 1 กรกฎาคม 2539 การเสี่ยงภัยของผู้รับประกันภัยจึงจะเริ่มขึ้น ฉะนั้นระหว่างวันที่ 13 มิถุนายน 2539 จนถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2539 ผู้เอาประกันภัยจึงอาจที่จะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ตามมาตรา 872 นี้ได้ และถ้ายังมีได้ชำระเบี้ยประกันภัยแก่ผู้รับประกันภัยเลย แม้จะบอกเลิกสัญญาประกันภัยแล้ว ก็ยังมีหน้าที่จะต้องชำระเบี้ยประกันภัย ให้แก่ผู้รับประกันภัยครั้งหนึ่งของจำนวนที่ได้ตกลงกันไว้ตามสัญญา หรือถ้าได้ชำระเบี้ยประกันภัยให้ไปหมดแล้ว ก็มีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาคืนมาได้ครั้งหนึ่ง

5. กรณีมูลประกันภัยลดน้อยถอยลงไปหนัก

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 873 บัญญัติว่า “ถ้าในระหว่างอายุสัญญาประกันภัยนั้น มูลประกันภัยได้ลดน้อยถอยลงไปหนักไซ้ ท่านว่าผู้เอาประกันภัย ชอบที่จะได้ลดจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยไว้ และลดจำนวนเงินเบี้ยประกันภัย

การลดจำนวนเบี้ยประกันภัยนั้น ให้เป็นผลต่อในอนาคต”

คำว่า “มูลประกันภัย” หมายความว่า ส่วนได้เสียที่เอาประกันภัย ได้ ซึ่งในระหว่างอายุสัญญาประกันภัยนั้น มูลประกันภัยอาจลดน้อยถอยลงไปหนัก ด้วยเหตุและตามลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

(ก) จำนวนหรือปริมาณคงเดิม แต่มูลค่าหรือราคาต่อหน่วยลดลง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะเศรษฐกิจ เช่น เอาประกันภัยมะพร้าวไว้จำนวน 10,000 ผล ในขณะที่ทำสัญญา ราคาหน่วยผลละ 3 บาท มูลประกันภัยย่อมมีค่าเป็นเงิน 30,000 บาท ดังนี้ หากต่อมาในระหว่างอายุสัญญาประกันภัย ราคามะพร้าว ต่อหน่วยลดลง เหลือผลละ 1 บาท ถือได้ว่าเป็นกรณีที่มูลประกันภัย ย่อมลดน้อยถอยลงหนักเหลือเพียง 10,000 บาท เท่านั้น

(ข) จำนวนหรือปริมาณลดลง แต่มูลค่าหรือราคาหน่วยคงเดิม เช่นเอาประกันอัคคีภัยมะพร้าวไว้ 10,000 ผล ขณะทำสัญญา ราคามะพร้าวผลละ 3 บาท มูลประกันภัยย่อมมีค่า 30,000 บาท ดังนี้ แม้ว่าในระหว่างอายุสัญญา ราคาต่อหน่วย จะคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลงไป แต่มะพร้าวถูกลักขโมยไป 5,000 ผล เป็นเหตุให้จำนวน หรือปริมาณลดลงเหลือเพียง 5,000 ผล ย่อมส่งผลให้มูลประกันลดน้อยถอยลงเหลือเพียง 15,000 บาท เท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นกรณีที่ในระหว่างอายุสัญญามูลประกันภัย ลดน้อยถอยลงไปหนัก ตามมาตรา 873 เช่นกัน

(ค) ทั้งจำนวนหรือปริมาณ และมูลค่า หรือราคาต่อหน่วยลดลง เช่น ตามตัวอย่างในข้อ (ข) นอกจากมะพร้าวจะถูกลักขโมยไป 5,000 ผลแล้ว ราคา มะพร้าวยังลดลงเหลือราคาผลละ 1 บาท ดังนี้ ย่อมส่งผลให้มูลประกันภัยลดน้อย ถอยลงไปหนัก เหลือเพียง 5,000 บาท เท่านั้น

หมายเหตุ : การที่กฎหมายยอมให้ผู้เอาประกันภัย ขอลดจำนวน เงินซึ่งเอาประกันภัย และลดจำนวนเบี้ยประกันภัยได้นั้น เนื่องจากการจ่ายค่าสินไหม ทดแทนตามกฎหมาย มาตรา 877 (1) ผู้รับประกันภัยจะชดใช้ให้ตามจำนวนวินาศ จริงเท่านั้น โดยการตีราคาค่าเสียหาย ให้ถือ ณ สถานที่ และเวลา ซึ่งเหตุวินาศภัย

นั้นได้เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่เห็นได้ชัดว่า ถึงอย่างไรผู้เอาประกันภัยก็จะ มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนไม่เกินมูลค่าประกันภัย ดังนั้น ถ้าปรากฏว่าในระหว่าง อายุสัญญา มูลค่าประกันภัยได้ลดน้อยถอยลงไปหนัก กฎหมายจึงให้สิทธิแก่ผู้เอา ประกันภัย ชอบที่จะได้ลดจำนวนเงินเอาประกันภัย และลดจำนวนเงินเบี้ยประกันภัย ด้วย ทั้งนี้ เพื่อมิให้ผู้เอาประกันภัย ต้องรับภาระเสียเปรียบจนเกินสมควร ส่วนการ ลดจำนวนเบี้ยประกันภัย ให้มีผลเฉพาะแต่ในอนาคต หมายความว่า มีผลเฉพาะเบี้ย ประกันภัยที่ยังไม่ได้ส่งใช้เท่านั้น เบี้ยประกันภัยที่ส่งใช้ไปแล้วจำนวนเท่าใด ก็คง เป็นไปตามนั้น ผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิขอลด

6. กรณีกำหนดราคามูลประกันภัยไว้สูงเกินไปหนัก

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 874 บัญญัติว่า “ถ้าคู่สัญญาได้กำหนด ราคาแห่งมูลประกันภัยไว้ ผู้รับประกันภัย ชอบที่จะได้ลดจำนวนค่าสินไหม ทดแทน ก็แต่เมื่อพิสูจน์ได้ว่า ราคาแห่งมูลประกันภัยตามที่ได้ตกลงกัน ไว้นั้นเป็นจำนวนสูงเกินไปหนัก และคืนจำนวนเบี้ยประกันภัยให้ตามส่วน กับทั้งดอกเบี้ยด้วย”

เรื่อง “ราคาแห่งมูลประกันภัย” มีสาระสำคัญพอสรุปได้ว่า ราคา แห่งมูลประกันภัย คือราคาแห่งส่วนได้เสียที่ผู้เอาประกันภัยมีอยู่ต่อวัตถุที่เอาประกันภัย โดยถือเป็นการตีราคาของส่วนได้เสียที่เอามาทำประกันภัยกันไว้ล่วงหน้า แต่สัญญาไม่ จำเป็นต้องกำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยเสมอไป กล่าวคือจะกำหนดก็ได้หรือไม่ กำหนดก็ได้ ในกรณีที่กำหนดราคามูลประกันภัยไว้ จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย ก็จะต้องไม่สูงเกินกว่าราคาแห่งมูลประกันภัย

มาตรา 874 นี้ หมายถึง กรณีที่คู่สัญญาได้กำหนดราคามูล ประกันภัยไว้ และได้กำหนดจำนวนเงิน ซึ่งเอาประกันภัยไว้เต็มตามราคาแห่งมูล

ประกันภัย หรืออีกนัยหนึ่ง คู่สัญญาได้ตกลงกันกำหนดจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยไว้ เท่ากันกับจำนวนราคาแห่งมูลประกันภัย ในกรณีเช่นนี้ ถ้าผู้รับประกันภัยสามารถพิสูจน์ได้ว่าราคาแห่งมูลประกันภัย ตามที่ได้ตกลงกันไว้ นั้น เป็นจำนวนสูงมากเกินไป (กฎหมายใช้คำว่า “เป็นจำนวนสูงเกินไปหนัก”) ผู้รับประกันภัยก็มีสิทธิที่จะได้ลดค่าสินไหมทดแทน แต่ก็ยังมีหน้าที่คืนเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัยตามส่วนของจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่จะขอลด และจำนวนเบี้ยประกันภัยที่จะต้องคืนนี้ ผู้รับประกันภัยจะต้องเสียดอกเบี้ยด้วย สำหรับอัตราดอกเบี้ยนี้ ถ้าคู่กรณีมิได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้า ก็จะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 คืออัตราร้อยละ เจ็ดครึ่งต่อปี

บทบัญญัติ มาตรา 874 นี้ เป็นบทต่อเนื่องกับมาตรา 877 ที่กำหนดให้ผู้รับประกันภัย ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย เฉพาะเพื่อจำนวนวินาศภัยอันแท้จริง เมื่อผู้รับประกันภัยมีสิทธิที่จะใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เฉพาะเพื่อจำนวนวินาศภัยอันแท้จริงแล้ว ก็ชอบที่จะต้องคืนเบี้ยประกันภัยให้ตามส่วน มิฉะนั้นผู้รับประกันภัยก็จะใช้สิทธิ ตามมาตรา 877 จ่ายค่าสินไหมทดแทนไม่เต็มจำนวน ที่ได้กำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยไว้ โดยไม่ต้องคืนเบี้ยประกันภัยที่รับไว้เกินอัตราด้วย

7. การโอนวัตถุที่เอาประกันภัย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 875 บัญญัติว่า “ถ้าวัตถุอันได้เอาประกันภัยไว้ นั้น เปลี่ยนมือไปจากผู้เอาประกันภัย โดยพินัยกรรม กิติ หรือโดยบัญญัติกฎหมายกิติ ท่านว่า สิทธิอันมีอยู่ในสัญญาประกันภัยก็ย่อมโอนตามไปด้วย

ถ้าในสัญญามิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อผู้เอาประกันภัย โอนวัตถุที่เอาประกันภัย และบอกกล่าวการโอนไปยังผู้รับประกันภัย ไซ้ ท่านว่า สิทธิอันมีอยู่ในสัญญาประกันภัยนั้น ย่อมโอนตามไปด้วย อนึ่ง ถ้าในการโอนเช่นนี้ ช่องแห่งภัยเปลี่ยนแปลงไป หรือเพิ่มขึ้นหนักไซ้ ท่านว่า สัญญาประกันภัยนั้นกลายเป็นโมฆะ”

สำหรับบทบัญญัติ มาตรา 875 วรรคแรกนั้น หมายความว่า ถ้าผู้เอาประกันภัย ได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์ หรือวัตถุที่ได้เอาประกันภัยไว้ นั้น ให้แก่บุคคลใด และเมื่อผู้เอาประกันภัยได้ถึงแก่ความตาย ทรัพย์หรือวัตถุที่ได้เอาประกันภัยไว้ นั้น ย่อมตกทอดไปยังบุคคลนั้น ในฐานะผู้รับพินัยกรรม สิทธิที่ผู้เอาประกันภัยมีอยู่ในสัญญาประกันภัย ย่อมโอนไปยังผู้รับพินัยกรรมด้วย สิทธิที่ว่านี้ก็คือสิทธิที่จะเรียกให้ผู้รับประกันภัย ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้เมื่อเกิดวินาศภัยขึ้นแก่วัตถุที่เอาประกันภัยไว้ นั้นประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือ ถ้ามีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดให้วัตถุที่เอาประกันภัยไว้ เปลี่ยนมือไปยังบุคคลอื่น เช่น ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยถึงแก่ความตาย โดยมีได้ทำพินัยกรรมไว้ ทรัพย์มรดกของผู้เอาประกันภัยรวมทั้งวัตถุที่เอาประกันภัยไว้ ย่อมตกทอดไปยังทายาทโดยธรรมของผู้เอาประกันภัยนั้น โดยผลแห่งกฎหมายว่าด้วยมรดก สิทธิที่ผู้เอาประกันภัยมีอยู่ที่ยอม โอนไปยังผู้รับมรดกด้วยในทำนองเดียวกัน

การที่ทรัพย์หรือวัตถุที่เอาประกันภัยไว้ ได้เปลี่ยนมือไปโดยพินัยกรรม หรือโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งทำให้สิทธิอันมีอยู่ในสัญญาประกันภัย โอนตามไปด้วย ตามมาตรา 875 วรรคแรก นี้ถือว่าสิทธิตามสัญญาประกันภัยโอนไปในทันทีที่วัตถุที่เอาประกันภัยไว้ ได้เปลี่ยนมือไปโดยไม่ต้องมีพิธีการโอน หรือการบอกกล่าว เหมือนอย่างกรณีตามวรรคสอง

ส่วนบทบัญญัติ มาตรา 875 วรรคสอง หมายความว่า กรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้โอนทรัพย์หรือวัตถุที่เอาประกันภัยไปยังบุคคลอื่น และได้บอกกล่าวการโอนไปยังผู้รับประกันภัยแล้ว สิทธิที่ผู้เอาประกันภัยมีอยู่ในสัญญาประกันภัย ย่อมโอนไปยังผู้รับโอนวัตถุที่เอาประกันภัยด้วย แต่การโอนตามวรรคสองนี้มีข้อสังเกตว่า :-

ก. ผู้เอาประกันภัยจะโอนวัตถุที่เอาประกันภัย ไปยังบุคคลอื่นได้ก็ต่อเมื่อสัญญาประกันภัยมิได้มีข้อกำหนดห้ามโอนไว้ ถ้าสัญญาประกันภัยมีข้อกำหนดห้ามโอนผู้เอาประกันภัยก็จะโอนวัตถุที่เอาประกันภัยไปยังบุคคลอื่นมิได้ เพราะจะเป็น

การฝ่าฝืนข้อกำหนดห้ามโอน และอาจทำให้ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบ ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ตามสัญญา

ข. จะต้องมีการบอกกล่าว การโอนไปยังผู้รับประกันภัย และเมื่อบอกกล่าวแล้ว จึงจะมีผลทำให้สิทธิตามสัญญาประกันภัยโอนไปยังผู้รับโอนวัตถุที่เอาประกันภัย ถ้าปรากฏว่า ไม่มีการบอกกล่าวการโอน สิทธิตามสัญญาประกันภัยย่อมจะไม่โอนตามไป ซึ่งต่างกับกรณี ตามมาตรา 875 วรรคแรกที่ไม่ต้องมีการบอกกล่าวสิทธิในสัญญาประกันภัยก็โอนไปทันทีที่วัตถุที่เอาประกันภัยเปลี่ยนมือ

ค. ถ้าสัญญาประกันภัย ได้ระบุตัวบุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์ไว้ และบุคคลภายนอกได้แสดงเจตนาแก่ผู้รับประกันภัยแล้วว่า จะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น ผู้เอาประกันภัยย่อมไม่มีสิทธิ ที่จะโอนสิทธิตามสัญญาประกันภัยนั้นให้บุคคลอื่นได้อีก เพราะต้องห้ามตาม ป.พ.พ. มาตรา 375 (คำพิพากษาฎีกาที่ 35 / 2513) ผู้เอาประกันภัย คงมีสิทธิที่จะโอนวัตถุที่เอาประกันภัยได้ ถ้าสัญญาประกันภัยมิได้กำหนดห้ามการโอนไว้ แต่ผู้รับโอนก็ไม่มีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันภัย

ง. ถ้าการโอนวัตถุที่เอาประกันภัยนี้ ทำให้ช่องแห่งภัยเปลี่ยนแปลงไป หรือเพิ่มขึ้นหนัก เช่น โอนบ้านอยู่อาศัยให้ผู้รับโอน ซึ่งเอาไปดัดแปลงเป็นที่เก็บสินค้าไวไฟ หรือเปลี่ยนสภาพไปเป็นโรงงาน หรือโอนรถยนต์ใช้สอยในบ้านไปให้ใช้เป็นรถยนต์รับจ้างสาธารณะ เป็นต้น ก็จะทำให้สัญญาประกันภัยกลายเป็นโมฆะคือตกเป็นเสียเปล่าใช้บังคับกันไม่ได้ต่อไป

จ. การโอนวัตถุที่เอาประกันภัย น่าจะต้องกระทำเสียก่อนเกิดวินาศภัย เพราะถ้ามีวินาศภัยเกิดขึ้นแล้ว ย่อมจะไม่มีตัววัตถุที่จะมาโอนกันได้อีก เว้นแต่วินาศภัยนั้น จะทำให้วัตถุที่เอาประกันภัยเสียหายเพียงบางส่วน ซึ่งผู้เอาประกันภัยก็ยังอาจจะโอนส่วนที่เหลืออยู่ได้

ถ้าผู้เอาประกันภัย จะโอนภายหลังที่วัตถุที่เอาประกันภัยได้เกิดวินาศภัยจนเสียหายหมดสิ้นแล้วย่อมจะต้องทำในรูปของการโอนสิทธิเรียกร้องตาม มาตรา 306

ข้อสังเกต : กฎหมายตามมาตรา 875 วรรคสอง ไม่ได้กำหนดให้ใครเป็นผู้บอกกล่าว แต่โดยหลักแล้วผู้โอนควรจะเป็นผู้บอกกล่าว เพราะผู้โอนเป็นคู่สัญญากับผู้รับประกันภัย ซึ่งมีนิติสัมพันธ์ต่อกันโดยตรง นอกจากนี้ การบอกกล่าวจะกระทำก่อนเกิดภัย หรือหลังเกิดภัยก็ได้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา : คำพิพากษาฎีกาที่ 3366 / 2522 , 971 / 2524 , 2094 / 2526 , 2427 / 2527 , 863 / 2532 , 4146 / 2533

8. ผู้รับประกันภัยหรือผู้เอาประกันภัยล้มละลาย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 876 บัญญัติว่า “ถ้าผู้รับประกันภัยต้องคำพิพากษาให้เป็นคนล้มละลาย ผู้เอาประกันภัยจะเรียกให้หาประกันอันสมควรให้แก่ตนก็ได้ หรือจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้

ถ้าผู้เอาประกันภัย ต้องคำพิพากษาให้เป็นคนล้มละลาย ท่านให้ใช้วิธีเดียวกันนี้บังคับตามควรแก่เรื่อง แต่กระนั้นก็ดี ถ้าเบี้ยประกันภัยได้ส่งแล้วเต็มจำนวน เพื่ออายุประกันภัยเป็นระยะเวลาไม่น้อยเท่าใดไซ้ ท่านห้ามมิให้ผู้รับประกันภัย บอกเลิกสัญญาก่อนระยะเวลานั้นสิ้นสุดลง”

ในระหว่างอายุสัญญาประกันภัย อาจมีเหตุทำให้ผู้รับประกันภัย หรือผู้เอาประกันภัยล้มละลายได้ กฎหมายให้สิทธิคู่สัญญาฝ่ายที่มีได้ล้มละลายใช้สิทธิได้ 2 ประการคือ เรียกให้ฝ่ายที่ล้มละลายหาประกันให้ หรือบอกเลิกสัญญาประกันภัย

ส่วนในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยล้มละลาย ผู้รับประกันภัยจะให้สิทธิเลิกสัญญาทันทีไม่ได้ ต้องรอให้ระยะเวลาคุ้มครองตามกรมธรรม์ อันมีอายุตามจำนวนเบี้ยประกันที่ส่งไปแล้วสิ้นสุดลงเสียก่อน จึงจะเลิกสัญญาได้

ตัวอย่าง : นายคำได้นำรถยนต์ของตน ราคา 7 แสนบาท ไปทำสัญญาประกันภัยรถยนต์ไว้กับบริษัทผู้รับประกันภัยแห่งหนึ่ง จำนวนเงินเอาประกัน 7 แสนบาท เท่ากับราคารถยนต์ กำหนดระยะเวลาเอาประกัน 3 ปี ข้อกำหนดในสัญญามีว่า “นายคำ ต้องส่งเบี้ยประกันภัยไปยังบริษัท ฯ เป็น 3 งวด เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2537 เป็นต้นไป โดยกำหนดส่งปีละครั้ง ถ้าขาดส่งงวดใด กรมธรรม์จะไม่คุ้มครองในงวดนั้น” สมมติว่า นายคำได้ส่งเบี้ยประกันงวดแรกเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2537 งวดต่อไปต้องส่งวันที่ 1 มกราคม 2538 ต่อมาวันที่ 1 สิงหาคม 2537 นายคำต้องคำพิพากษาให้เป็นคนล้มละลาย ดังนี้บริษัทผู้รับประกันภัยจะบอกเลิกสัญญาทันทีไม่ได้ โดยจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญา ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2538 เป็นต้นไป

9. หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 877 บัญญัติว่า “ผู้รับประกันภัยจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (1) เพื่อจำนวนวินาศภัยอันแท้จริง
- (2) เพื่อความบอบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สิน ซึ่งได้เอาประกันภัยไว้ เพราะได้จัดการตามสมควร เพื่อป้องกันความวินาศภัย
- (3) เพื่อบรรดาค่าใช้จ่ายอันสมควรซึ่งได้เสียไป เพื่อรักษาทรัพย์สิน ซึ่งเอาประกันภัยไว้ในวันมิให้วินาศ

อันจำนวนวินาศจริงนั้น ท่านให้ตีราคา ณ สถานที่และในเวลา ซึ่งเหตุวินาศภัยนั้นได้เกิดขึ้น อนึ่งจำนวนเงินซึ่งได้เอาประกันภัยนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นหลักประมาณอันถูกต้องในการตีราคาเช่นว่านั้น

ท่านห้ามมิให้คิดค่าสินไหมทดแทน เกินไปกว่าจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยไว้”

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 878 บัญญัติว่า “ค่าใช้จ่ายในการตีราคา วินาศภัยนั้น ท่านว่าผู้รับประกันภัยต้องเป็นผู้ออกใช้”

ผู้รับประกันวินาศภัย มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้เอาประกันภัย 2 ประการ คือ

1. ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย ให้แก่ผู้เอาประกันภัย ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคสอง บัญญัติบังคับไว้
2. ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย เมื่อเกิดวินาศภัยขึ้นตามที่ตกลงไว้ในสัญญาประกันภัย

(1) หน้าที่ใช้ค่าสินไหมทดแทน

สัญญาประกันภัย เป็นสัญญาซึ่งผู้รับประกันภัย ตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เอาประกันภัยในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้นหน้าที่ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยจึงเกิดขึ้น เมื่อมีวินาศภัยตามที่ตกลงไว้ในสัญญา

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา : คำพิพากษาฎีกาที่ 890 / 2502 , 1996 / 2517 , 2098 / 2518 , 518 / 2519 , 229 / 2520 , 1765 / 2520 , 1249 / 2526 2779 / 2527 , 460 / 2528

(2) จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่จะต้องใช้ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดไว้ ดังนี้

ก. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อจำนวนวินาศภัยอันแท้จริง : สัญญาประกันภัย เป็นสัญญาที่มุ่งหมายจะให้ผู้เอาประกันภัยได้รับชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตน กฎหมายไม่ประสงค์จะให้ผู้เอาประกันภัยค้ำกำไรจากการทำสัญญาประกันภัย หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้รับประกันภัยไม่มีหน้าที่ที่จะต้องชดเชยให้ผู้เอาประกันภัย เกินกว่าจำนวนความเสียหายอันแท้จริง ที่ผู้เอาประกันภัยได้รับจากวินาศภัยที่เกิดขึ้น

ข. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความบอบสลาย อันเกิดแก่ทรัพย์สินนั้น : ตามบทบัญญัติ มาตรา 877 นอกจากผู้รับประกันภัยจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่

ผู้เอาประกันภัย สำหรับจำนวนวินาศภัยอันแท้จริงแล้ว ยังมีหน้าที่จะต้องชดใช้ความเสียหาย หรือความบอบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันไว้ อันเนื่องมาจากการจัดการตามสมควร เพื่อป้องกันวินาศภัยที่จะเกิดขึ้นด้วย เช่นในกรณี เอาประกันอัคคีภัย สำหรับบ้านไว้ ต่อมาไฟไหม้ใกล้บ้าน ผู้เอาประกันภัยเห็นว่า ถ้าได้รื้อหลังคาบ้าน หรือฝาบางส่วนออกจะเป็นการช่วยสกัดกั้นการลุกลามของไฟ และทำให้ตัวบ้านรอดพ้นจากไฟไหม้ จึงได้รื้อออกเช่นนี้ ถือเป็นการจัดการตามสมควรเพื่อป้องกันวินาศภัยที่จะเกิดแก่ทรัพย์สินนั้น

ค. ค่าสินไหมทดแทนสำหรับค่าใช้จ่ายในการรักษาทรัพย์สินไว้ มิให้วินาศ นอกเหนือจากวินาศภัยอันแท้จริง และค่าสินไหมทดแทนสำหรับความบอบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินดังกล่าวมาแล้ว ผู้รับประกันภัยยังมีหน้าที่ ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับค่าใช้จ่ายอันสมควร ซึ่งผู้เอาประกันภัยได้เสียไปเพื่อรักษาทรัพย์สินที่เอาประกันภัยให้รอดพ้นจากวินาศภัยด้วย เพราะเป็นการกระทำเพื่อรักษาทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้ ให้รอดพ้นจากวินาศภัยที่จะเกิดขึ้น

อนึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 877 วรรคสุดท้ายบัญญัติไว้ว่า “ท่านห้ามมิให้คิดค่าสินไหมทดแทนเกินไปกว่าจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยไว้” หมายความว่า ค่าสินไหมทดแทน ที่ผู้รับประกันวินาศภัย มีหน้าที่จะต้องชดใช้ ตามข้อ ก. ข. ค. นี้จะต้องไม่เกินไปกว่าจำนวนเงินที่ผู้รับประกันภัยตกลงรับประกันภัยไว้ หากรวมค่าสินไหมทดแทน ทั้งหมดแล้ว เกินกว่าจำนวนเงินที่รับประกันภัยไว้ ผู้รับประกันภัยก็คงมีหน้าที่ต้องจ่ายเพียงเท่าจำนวนที่เอาประกันภัยไว้ตามสัญญาเท่านั้น

หมายเหตุ : การใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 877 ที่กล่าวมานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการเอาประกันภัย เต็มตามราคาทรัพย์สิน เช่น ตัวทรัพย์สินราคา 500,000 บาท ก็เอาประกันเต็ม 500,000 บาท หรือราคาทรัพย์สินราคา 100,000 บาท

ก็เอาประกันเต็ม 100,000 บาท ซึ่งในการคิดค่าสินไหมทดแทนจะไม่ยุ่งยาก เพราะใช้ตามความเสียหายที่แท้จริง ไม่เกินเงินเอาประกันภัยตามสัญญา (ตาม ป.พ.พ. 877) แต่ถ้าเป็นกรณี เอาประกันภัยไม่เต็มตามราคาทรัพย์สิน คือต่ำกว่าราคาทรัพย์สิน เช่น บ้านราคา 500,000 บาท แต่ไปทำสัญญาเอาประกันภัยไว้กับบริษัทกำหนดวงเงินเพียง 300,000 บาท เช่นนี้ ผู้รับประกันภัยมักจะกำหนดเงื่อนไข การคิดค่าสินไหมทดแทนไว้ในกรมธรรม์ เรียกว่า “ AVERAGE CLAUSE ” ซึ่งหมายความว่า “ ถ้าวัตถุที่เอาประกันภัยเสียหายแต่เพียงบางส่วน และจำนวนเงินที่เอาประกันภัยไม่เท่าราคาจริงของทรัพย์สินทั้งหมดแล้ว ให้ถือว่าราคาส่วนที่เกินนั้น ผู้เอาประกันภัยเป็นผู้รับประกันภัยด้วยตนเอง”

10. ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 879 บัญญัติว่า “ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบเมื่อความวินาศภัย หรือเหตุอื่น ซึ่งได้ระบุไว้ในสัญญานั้น ได้เกิดขึ้นเพราะความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์

ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบในความวินาศภัย อันเป็นผลโดยตรงมาแต่ความไม่สมประกอบในเนื้อแห่งวัตถุที่เอาประกันภัย เว้นแต่จะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น”

ผู้รับประกันภัยมีหน้าที่ ที่จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ ในเมื่อวินาศภัยเกิดขึ้นตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญาดังกล่าวมาแล้วในตอนต้น ๆ ของบทนี้ แต่ในบางกรณีผู้รับประกันภัย ก็อาจจะไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ การไม่ต้องรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยนี้ แยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การไม่ต้องรับผิดชอบโดยผลของกฎหมาย และการไม่ต้องรับผิดชอบโดยผลของสัญญา

ต่อไปจะกล่าวถึงเรื่อง “การไม่ต้องรับผิดโดยผลของกฎหมาย”

ซึ่งแยกได้เป็น 2 กรณี คือ

(1) **ไม่ต้องรับผิดเพราะความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ของผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย** ตาม ป.พ.พ. มาตรา 879 วรรคแรก บัญญัติว่า “ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดในเมื่อความวินาศภัย หรือเหตุอื่นซึ่งได้ระบุไว้ในสัญญาอันได้เกิดขึ้น เพราะความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ของผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย” ดังนั้น ถ้าความวินาศภัยหรือเหตุอื่น ที่ตกลงรับประกันภัยไว้ได้เกิดขึ้นเพราะความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ของผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย ผู้รับประกันภัยก็ไม่ต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้

ข้อสังเกต : คำว่า ความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนี้ จะต้องเป็นของผู้เอาประกันภัยเอง หรือเป็นผู้รับประกันภัย จึงจะทำให้ผู้รับประกันภัยพ้นความรับผิด เพราะยอมเป็นการไม่สมควรที่จะให้ผู้ทุจริต หรือผู้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ได้รับประโยชน์จากความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนเอง แต่ถ้าเป็นความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลอื่นแม้ว่าจะเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัยสักเพียงใดก็ตาม เช่น คู่สมรส บุตร หลาน คนรับใช้ หรือลูกจ้าง ก็ยังไม่ทำให้ผู้รับประกันภัย พ้นความรับผิด เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลอื่นนั้นได้เกิดขึ้นด้วยการจ้าง วาน ใช้ หรือการสนับสนุนของผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา : คำพิพากษาฎีกาที่ 330 / 2519 ,
1377 / 2524 , 2648 / 2524 , 736 / 2525 , 3151 / 2526 , 10 / 2534 , 1720 / 2534
1111 / 2535

อนึ่ง ข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัย ตามมาตรา 879 วรรคแรกนี้ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ฉะนั้น คู่สัญญาจะทำความตกลงกันเป็นอย่างอื่นไม่ได้ เช่น ผู้รับประกันภัยจะยอมสัญญาว่า แม้วินาศภัยจะเกิดขึ้นเพราะความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย ผู้รับประกันภัยก็จะจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ตามสัญญา เช่นนี้ ผู้รับประกันภัยกระทำไม่ได้ ไม่เหมือนกับกรณีตามมาตรา 879 วรรคสอง ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

(2) ไม่ต้องรับผิดเพราะความไม่สมประกอบ ในเนื้อแห่งวัตถุที่เอาประกันภัย ตาม ป.พ.พ. มาตรา 879 วรรคสอง บัญญัติว่า “ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดในความวินาศภัย อันเป็นผลโดยตรงมาแต่ความไม่สมประกอบในเนื้อแห่งวัตถุที่เอาประกันภัย เว้นแต่จะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น” บทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นว่า ถ้าวินาศภัยที่เกิดขึ้นแก่วัตถุที่เอาประกันภัยไว้เป็นผลเนื่องมาจาก ความไม่สมประกอบในเนื้อแห่งวัตถุที่เอาประกันภัยไว้แล้ว ผู้รับประกันภัยจะไม่ต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย ตัวอย่างเช่น เอาประกันวินาศภัยสำหรับบ้านหลังหนึ่งไว้ ต่อมาบ้านหลังนั้น พังลงเนื่องจากผู้รับเหมาก่อสร้าง ได้ใช้แต่ไม้ผุ ๆ มาสร้างไว้ ดังนี้ ถือได้ว่าวินาศภัยนั้น เนื่องมาแต่ความไม่สมประกอบในเนื้อแห่งวัตถุที่เอาประกันภัย ผู้รับประกันภัยจึงไม่ต้องรับผิด แต่คู่สัญญาสามารถจะตกลงกันได้ กล่าวคือ ถ้าผู้รับประกันภัยสมัครใจจะให้ตนเองต้องรับผิดในกรณีเช่นนี้ด้วย ก็ย่อมจะกระทำได้

11. ผู้รับประกันภัยรับช่วงสิทธิของผู้เอาประกันภัย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 880 บัญญัติว่า “ถ้าความวินาศภัยนั้น ได้เกิดขึ้นเพราะการกระทำของบุคคลภายนอกไซ้ ผู้รับประกันภัยได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนไปเป็นจำนวนเพียงใด ผู้รับประกันภัยย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของผู้เอาประกันภัย และของผู้รับประกันภัย ซึ่งมีต่อบุคคลภายนอกเพียงนั้น

ถ้าผู้รับประกันภัยได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนไปแต่เพียงบางส่วนไซ้ ท่านห้ามมิให้ผู้รับประกันภัยนั้น ใช้สิทธิของตนให้เสื่อมเสียสิทธิของผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย ในการที่เขาจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลภายนอก เพื่อเศษแห่งจำนวนวินาศภัยนั้น”

เมื่อได้มีการทำสัญญาประกันวินาศภัยกันแล้ว หากเกิดวินาศภัยขึ้นตามสัญญา ที่ผู้รับประกันภัยได้ตกลงรับประกันภัยไว้ ผู้รับประกันภัยก็จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัยตามข้อตกลงในสัญญา และถ้าปรากฏว่า วินาศภัยนั้นมิได้เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลภายนอก ผู้รับประกันภัยก็ไม่มีสิทธิจะไปเรียกร้องอะไรจากผู้ใดได้ เช่น รับประกันภัยอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นกับรถยนต์ ปรากฏว่า เจ้าของรถยนต์ขับรถไปเกิดอุบัติเหตุเอง ดังนี้ผู้รับประกันภัย ก็ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ และเงินที่ผู้รับประกันภัยจ่ายไปนั้น ก็เป็นพันแก่ผู้รับประกันภัยเอง เพราะเจ้าของรถยนต์ที่เอาประกันภัยไว้ได้ชำระเบี้ยประกันภัยให้ผู้รับประกันภัยเป็นการตอบแทนล่วงหน้าตามสัญญาแล้ว แต่ถ้าเมื่อใดปรากฏว่า วินาศภัยนั้นได้เกิดขึ้น เพราะการกระทำอันเป็นความผิดของบุคคลภายนอก กฎหมายได้ให้สิทธิแก่ผู้รับประกันภัยที่จะ “รับช่วงสิทธิ” ของผู้เอาประกันภัยไปเรียกร้องเอาจากบุคคลภายนอก ผู้กระทำให้เกิดวินาศภัยได้

หมายเหตุ : ผู้รับประกันภัยจะเข้ารับช่วงสิทธิได้ ค่อยเมื่อตนได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ไปแล้ว หากผู้รับประกันภัยยังไม่ได้ใช้ค่าสินไหมทดแทน ก็ยังไม่อาจจะเข้ารับช่วงสิทธิได้ และการเข้ารับช่วงสิทธินี้ ถ้าผู้รับประกันภัยได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนไปเพียงใด ก็ย่อมจะเข้ารับช่วงสิทธิเรียกร้องจากบุคคลภายนอก ผู้ต้องรับผิดชอบได้เพียงเท่าจำนวน ที่ผู้รับประกันภัยได้ใช้ไปเท่านั้น จะเรียกเกินกว่าจำนวน ที่ผู้รับประกันภัยได้ใช้ให้ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ไม่ได้ แต่ผู้รับประกันภัยที่เข้ารับช่วงสิทธิ ตามมาตรา 880 นี้มีสิทธิที่จะเรียกดอกเบี้ยสำหรับจำนวนเงินที่ตนจ่ายไปได้ โดยคิดดอกเบี้ยได้ตั้งแต่วันที่ผู้รับประกันภัยได้จ่ายเงินให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์

การใช้ค่าสินไหมทดแทน ให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ไม่จำเป็นจะต้องชำระเป็นตัวเงินโดยตรง ถ้าผู้รับประกันภัยได้จัดการทำให้ความบอบสลายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยหมดสิ้นไปแล้ว ก็ถือได้ว่า ได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้วเหมือนกัน

ข้อควรพิจารณา : เกี่ยวกับสิทธิของผู้รับประกันภัย อีกประการหนึ่งคือเรื่อง “ซากทรัพย์” ในกรณีที่ผู้รับประกันภัยได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย จนครบจำนวนความเสียหายที่แท้จริงแล้ว ผู้รับประกันภัยย่อมมีสิทธิที่จะรับซากทรัพย์นั้นไปเป็นประโยชน์ หรืออาจจะขอหักราคาของซากทรัพย์นั้นออกได้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา : คำพิพากษาฎีกาที่ 961 / 2522 , 1227 / 2523 , 331 / 2524 , 971 / 2524 , 105 / 2525 , 1564 / 2525 , 3517 / 2525 , 146 / 2532 , 1236 / 2535

12. หน้าที่ของผู้เอาประกันภัยแจ้งเหตุต่อผู้รับประกันภัย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 881 บัญญัติว่า “ถ้าความวินาศเกิดขึ้นเพราะภัยมีขึ้น ตั้งผู้รับประกันภัยตกลงประกันภัยไว้ไซ้ เมื่อผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัยทราบความวินาศนั้นแล้ว ต้องบอกกล่าวแก่ผู้รับประกันภัย โดยไม่ชักช้า

ถ้ามิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อน ผู้รับประกันภัย อาจเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้นได้ เว้นแต่อีกฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ได้ว่า ไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้”

บทบัญญัติดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า

(1) เมื่อเกิดวินาศภัยขึ้น ตามที่ผู้รับประกันภัยได้รับประกันภัยไว้ ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ที่จะต้องบอกกล่าว ให้ผู้รับประกันภัยทราบโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ เพื่อจะได้ให้ผู้รับประกันภัยมีโอกาสเข้าไปตรวจสอบความวินาศ และความเสียหายที่เกิดขึ้นได้โดยรวดเร็วเพื่อความสะดวก และเป็นธรรมแก่ผู้รับประกันภัยที่จะได้พิจารณาถึงสิทธิและหน้าที่ของตน ตามสัญญาประกันภัยต่อไป นอกจากนี้ ในบางกรณียังอาจมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกที่ผู้รับประกันภัย จะรับช่วงสิทธิจากผู้เอาประกันภัย ไปเรียกร้องเอาด้วยเช่น รับประกันอัคคีภัยไว้ เมื่อมีอัคคีภัยเกิดขึ้น ผู้เอาประกันภัยก็จะต้องรีบแจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบโดยเร็ว เพื่อจะได้เข้าไปตรวจสอบได้ว่ามีอัคคีภัยจริงหรือไม่ มีความเสียหายเพียงใด ใครเป็นผู้ทำ ฯลฯ ดังนี้ เป็นต้น

ในกรณี ที่สัญญาประกันภัยได้ระบุตัวผู้รับประกันภัยไว้ ผู้รับประกันภัยก็มีหน้าที่ที่จะต้องบอกกล่าว ให้ผู้รับประกันภัยทราบ ถึงวินาศภัยที่เกิดขึ้น เว้นแต่ผู้เอาประกันภัยจะได้แจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบแล้ว

(2) ถ้าผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย มิได้บอกกล่าวแก่ผู้รับประกันภัย หรือบอกกล่าวแต่ชักช้าไป ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัยก็ยังมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน จากผู้รับประกันภัยได้ตามสัญญาประกันภัย แต่ผู้รับประกันภัย ก็อาจจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทน จากผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัยได้ หากการไม่บอกกล่าว หรือการบอกกล่าวชักช้า นั้น ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับประกันภัย เว้นแต่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย จะพิสูจน์ได้ว่าไม่สามารถที่จะบอกกล่าวโดยไม่ชักช้าได้

เคยมีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1002 / 2501 ซึ่งโจทก์ฟ้องว่า จำเลยรับประกันรถของโจทก์ ต่อมารถหาย จำเลยไม่ยอมจ่ายค่าเสียหายให้ จึงขอให้ศาลบังคับ จำเลยให้การต่อสู้ว่า เมื่อรถหายแล้วล่วงเลยมานาน โจทก์จึงแจ้งให้จำเลยทราบเป็นการผิดสัญญา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่โจทก์ไม่แจ้งการหายในทันที หากทำให้จำเลยหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ ถ้าการแจ้งชักช้าของโจทก์ ทำให้จำเลยเสียหายอย่างไร จำเลยก็ชอบที่จะเรียกร้องเอาจากโจทก์ได้อีกส่วนหนึ่ง ในคดีนี้ไม่ปรากฏว่า จำเลยเสียหายเพราะการชักช้า ไม่แจ้งในทันทีของโจทก์อย่างไร จึงพิพากษาให้จำเลยชำระเงินให้โจทก์

13. อายุความประกันวินาศภัย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 882 บัญญัติว่า “ในการเรียกให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดี เมื่อพ้นกำหนดสองปี นับแต่วันวินาศภัย

ในการเรียกให้ใช้ หรือให้คืนเบี้ยประกันภัย ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาสองปี นับแต่วันซึ่งสิทธิจะเรียกให้ใช้ หรือคืนเบี้ยประกันภัยถึงกำหนด”

อายุความฟ้องคดีที่ มาตรา 882 กำหนดไว้นี้ ผู้รับประกันภัย จะไปกำหนดให้สั้นลงกว่าสองปี หาได้ไม่ เพราะ ป.พ.พ. มาตรา 193 / 11 บัญญัติไว้ว่า “อายุความที่กฎหมายกำหนดไว้ นั้น ผู้ใดหาอาจจะขายออก หรือยื่นเข้าได้ไม่” กรณีเช่นนี้ เคยมีตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาวินิจฉัยไว้เรื่องหนึ่ง คือ ฎีกาที่ 330 / 2519 ซึ่งผู้รับประกันภัยได้กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยว่า ผู้เอาประกันภัยต้องฟ้องคดีภายใน 3 เดือน ซึ่งศาลฎีกากล่าวว่า “ข้อกำหนดระยะเวลาการฟ้องคดีในกรมธรรม์ เป็นเรื่องกำหนดอายุความฟ้องคดีกันเอง ไม่มีผลบังคับ เพราะต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193 / 11 ต้องใช้อายุความ ตามมาตรา 882 ซึ่งกำหนดไว้ 2 ปี จึงจะชอบ”

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกา : คำพิพากษากฎีกาที่ 2364 / 2522 , 1795 / 2523 , 2370 / 2526 , 3174 / 2527 , 2339 / 2533

ข้อ 3.2 ส่วนที่ 2 วิธีเฉพาะการประกันภัยในการรับขน

1. ขอบเขตของสัญญาประกันภัยในการรับขน

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 888 บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยในการรับขนนั้น ย่อมคุ้มครองความวินาศภัยทุกอย่าง ซึ่งอาจเกิดแก่ของที่ขนส่งในระหว่างเวลา ตั้งแต่ผู้ขนส่งได้รับของไปจนได้ส่งมอบของนั้นแก่ผู้รับตราส่ง และจำนวนค่าสินไหมทดแทนนั้น ย่อมกำหนดตามที่ของซึ่งขนส่งนั้นจะได้มีราคาเมื่อถึงตำบลอันกำหนดให้ส่ง”

การประกันภัยในการรับขน ก็เป็นการประกันวินาศภัยแบบหนึ่ง และจะต้องนำบทบัญญัติต่าง ๆ ซึ่งเป็นบทเปิดเสร็จทั่วไปของการประกันวินาศภัยมาใช้บังคับ

ด้วยเว้นแต่จะได้มีกฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติไว้เป็นพิเศษ ดังปรากฏใน ป.พ.พ. มาตรา 883 ถึงมาตรา 886 ก่อนที่จะได้อธิบายถึงความหมายของสัญญาประกันภัยในการรับขน ผู้ศึกษาควรได้รับทราบถึงความหมายของถ้อยคำบางคำที่เกี่ยวข้องเสียก่อนคือ

การรับขน : หมายถึง การรับขนสิ่งของ หรือคนโดยสาร เพื่อ
บำเหน็จเป็นทางค้าปกติของตน (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 608)

ผู้ขนส่ง : คือบุคคลผู้รับขนส่งของ หรือคนโดยสารเพื่อ
บำเหน็จเป็นทางค้าปกติของตน (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 608)

ผู้ส่งหรือผู้ตราส่ง : คือบุคคลผู้ทำความตกลงกับผู้ขนส่ง เพื่อให้
ขนของส่งไป (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 610 วรรคแรก)

ผู้รับตราส่ง : คือบุคคลผู้ซึ่งเขาส่งของไปถึง (ตาม ป.พ.พ.
มาตรา 610 วรรคสอง)

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติ ดังกล่าวนี้แล้วจะเห็นได้ว่า การรับขนที่จะทำสัญญาประกันภัยกันได้นั้น จะต้องเป็นการรับขนของ ซึ่งรวมทั้งเครื่องเดินทางของผู้โดยสารที่ได้มอบหมายแก่ผู้ขนส่ง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 637 ด้วยแต่ไม่หมายถึงการรับขนคนโดยสาร และไม่หมายถึงการรับขนของทางทะเล ซึ่งมาตรา 609 วรรคสอง บัญญัติให้บังคับตามกฎหมาย และกฎข้อบังคับว่าด้วยการนั้น และ มาตรา 868 ก็บัญญัติว่าสัญญาประกันภัยทางทะเล ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทะเล ซึ่งได้เคยกล่าวไว้แล้ว ดังนั้น การประกันภัยในการรับขนของทางทะเลจึงไม่อยู่ในบังคับของบทบัญญัติเรื่องการประกันภัยในการรับขนนี้

สำหรับจำนวนค่าสินไหมทดแทน ในกรณีประกันวินาศภัยทั่วไปนั้น กฎหมายให้ใช้ตามจำนวนวินาศภัยอันแท้จริง โดยให้ตีราคา ณ สถานที่และในเวลาที่เกิดวินาศภัยเกิดขึ้น แต่ในกรณีประกันภัยในการรับขน กฎหมายให้ผู้รับประกันภัยใช้ค่าสินไหมทดแทนตามราคาของที่ขนส่ง ณ ตำบลที่กำหนดค่าให้ส่งของนั้น เช่น

ขนส่งสินค้าจากกรุงเทพมหานคร ไปยังอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ถ้าเกิดวินาศภัย
แก่ของนั้นที่จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นระหว่างทาง จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามราคา
ของสินค้านั้น ที่อำเภอหาดใหญ่ ซึ่งเป็นที่ซึ่งสินค้านั้นกำหนดให้ไปส่ง ไม่ใช่ราคาที่
กรุงเทพมหานคร หรือที่ชุมพร ที่กฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนนี้ เพราะราคาของของที่
รับขนอาจแตกต่างกันมาก ระหว่างเมืองต้นทางและกลางทาง หรือปลายทาง

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา : คำพิพากษาฎีกาที่ 1284 / 2526 , 2501 / 2526

2. มูลประกันภัยในการรับขน

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 884 บัญญัติว่า “ถ้าของซึ่งขนส่งนั้น
ได้เอาประกันภัยเมื่ออยู่ในระหว่างส่งเดินทางไป ท่านให้คิดมูลประกันภัย
ในของนั้นนับรวมทั้งราคาของ ณ สถานที่และในเวลาและผู้ขนส่งได้รับของ
และให้เพิ่มค่าระวางส่งของ ไปยังสถานที่ส่งมอบแก่ผู้รับตราส่ง กับทั้ง
ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เนื่องด้วยการส่งของไปนั้นเข้าด้วย

ถ้าไรอันจะพึงได้ในเวลาเมื่อส่งมอบของนั้น ย่อมจะคิดรวมเข้า
เป็นมูลประกันภัยได้ ต่อเมื่อได้มีข้อตกลงกันไว้เช่นนั้นชัดเจน”

ตามบทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นว่า มูลประกันภัย หรือราคาแห่งส่วนได้
เสียที่ผู้เอาประกันภัย มีอยู่ต่อของที่ขนส่งนั้น จะต้องคิดคำนวณจากราคาของของนั้น
ณ สถานที่และในเวลาที่ส่งมอบของให้แก่ผู้ขนส่ง บวกด้วยค่าระวางขนส่งของนั้นจาก
ต้นทางไปยังปลายทาง คือ สถานที่ที่จะมอบของให้แก่ผู้รับตราส่ง และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ
อันเนื่องด้วยการส่งของนั้น เช่นการบรรจุหีบห่อ เป็นต้น และยังสามารถคิดรวมไปถึง
กำไรที่ควรจะได้รับเข้าไว้เป็นมูลประกันภัยด้วย แต่สำหรับการคิดรวมกำไรนี้ จะต้อง
มีข้อตกลงกันโดยชัดเจน ระหว่างผู้เอาประกันภัย และผู้รับประกันภัยว่าให้คิดรวมได้

มูลประกันหรือราคาแห่งส่วนได้เสียนี้ คู่สัญญาไม่จำเป็นจะต้องกำหนดไว้ แต่ถ้าหากกำหนดกันไว้ ก็จะเป็นหลักสำหรับกำหนดจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย เพราะจำนวนเงิน ซึ่งเอาประกันภัยจะสูงกว่ามูลประกันภัยไม่ได้

3. ความสมบูรณ์แห่งสัญญาประกันภัยในการรับขน

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 885 บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยในการรับขนนั้น ถึงแม้การขนส่งจะต้องสะดุดหยุดลงชั่วคราว หรือจะต้องเปลี่ยนทาง หรือเปลี่ยนวิธีขนส่งอย่างหนึ่งอย่างใด โดยเหตุจำเป็นในระหว่างส่งเดินทางก็ดี ท่านว่า สัญญานั้นก็ย่อมคงเป็นอันสมบูรณ์อยู่ เว้นแต่จะได้ระบุไว้ในสัญญาเป็นอย่างอื่น”

จากกรณีที่กฎหมายกำหนดไว้นี้ หมายความว่า ถ้าในระหว่างการขนส่งมีเหตุจำเป็นที่ทำให้การขนส่งต้องหยุดลงชั่วคราว หรือจำเป็นต้องเปลี่ยนทาง หรือเปลี่ยนวิธีขนส่งไปจากที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย สัญญาประกันภัยจะยังคงสมบูรณ์อยู่ ถ้าหากเกิดวินาศภัยขึ้นในระหว่างนั้น ผู้รับประกันภัยก็จะคงต้องรับผิดชอบ เช่น ระบุให้ขนส่งของไปโดยทางรถไฟ แต่ปรากฏว่าน้ำท่วมทางรถไฟขาด รถไฟเดินไม่ได้ ต้องหยุดรอจนกว่าน้ำจะลด หรือต้องเปลี่ยนเป็นขนส่งไปโดยทางเรือแทนทางรถไฟ และเกิดวินาศภัยขึ้นในระหว่างที่หยุดรอให้น้ำลด หรือระหว่างที่ขนส่งไปโดยทางเรือ ซึ่งแม้จะไม่ตรงตามทาง หรือวิธีขนส่งที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย ผู้รับประกันภัยก็ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ ทั้งนี้เพราะสัญญาประกันภัยในการรับขน มุ่งหมายที่จะคุ้มครองผู้เอาประกันภัย ตั้งแต่เวลาที่ผู้ขนส่งได้รับของ ไปจนกระทั่งถึงเวลาที่ผู้รับตราส่งได้รับมอบของหากผู้ขนส่งมีเหตุจำเป็นที่จะต้องหยุดการขนส่งชั่วคราว หรือเปลี่ยนทางเปลี่ยนวิธีไปบ้าง ก็ไม่ควรจะกระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์ของสัญญาประกันภัย

แต่ถ้าผู้เอาประกันภัย และผู้รับประกันภัย ได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น เช่นว่าหากมีกรณี เช่นนั้นให้สัญญาประกันภัย เป็นอันหมดความผูกพัน ก็ย่อมจะต้องเป็นไปตามที่ตกลง

4. กรมธรรม์ประกันภัยในการรับขน

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 886 บัญญัติว่า “อันกรมธรรม์ประกันภัย ในการรับขนนั้น นอกจากที่ได้ระบุไว้แล้วในมาตรา 867 ต้องมีรายการ เพิ่มขึ้นอีก ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

1. ระบุทางและวิธีขนส่ง
2. ชื่อหรือยี่ห้อของผู้ขนส่ง
3. สถานที่ซึ่งกำหนดให้รับและส่งมอบของ
4. กำหนดระยะเวลาขนส่งตามแต่มี ”

โดยปกติรายละเอียดในกรมธรรม์ประกันภัย ตาม ป.พ.พ. มาตรา 867 นั้นได้กำหนดรายการที่จะต้องมีในกรมธรรม์ไว้ รวม 11 รายการ ดังที่ได้เคยอธิบายไว้แล้วในเรื่องของกรมธรรม์ประกันภัย แต่สำหรับกรมธรรม์ประกันภัยในการรับขน กฎหมายได้บัญญัติเพิ่มขึ้นจากมาตรา 867 อีก 4 รายการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายการที่ (4) เรื่อง “ กำหนดระยะเวลาขนส่งตามแต่มี ” ซึ่งตรงนี้ตามปกติแล้วไม่มีความจำเป็นจะต้องมีก็ได้ เพราะสัญญาประกันภัยในการรับขน ย่อมจะมีผลตั้งแต่ผู้ขนส่งได้รับของที่ขนส่งไป จนกระทั่งได้ส่งมอบของนั้นแก่ผู้รับตราส่ง แต่ถ้าผู้สัญญาตกลงกัน ต้องการให้มีกำหนดระยะเวลาขนส่งก็ได้ ซึ่งกรณีที่มีการกำหนดระยะเวลา กัน ก็จะต้องระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยด้วย

ข้อ 8.8 ส่วนที่ 3 ประกันภัยค้ำจุน

1. หลักการเรื่องประกันภัยค้ำจุน

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 887 บัญญัติว่า “อันว่าประกันภัยค้ำจุนนั้น คือสัญญาประกันภัย ซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงว่าจะใช้ค่าสินไหมทดแทนในนามของผู้เอาประกันภัย เพื่อความวินาศภัยอันเกิดขึ้นแก่บุคคลอีกคนหนึ่ง และซึ่งผู้เอาประกันภัยจะต้องรับผิดชอบ

บุคคลผู้ต้องเสียหาย ขอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนตามที่ตนควรจะได้ นั้นจากผู้รับประกันภัยโดยตรง แต่ค่าสินไหมทดแทน เช่นว่านี้หาอาจจะคิดเกินไปกว่าจำนวนอันผู้รับประกันภัย จะพึงต้องใช้จ่ายตามสัญญานั้นได้ไม่ ในคดีระหว่างบุคคลผู้ต้องเสียหาย กับผู้รับประกันภัยนั้น ท่านให้ผู้ต้องเสียหายเรียกตัวผู้เอาประกันภัยเข้ามาในคดีด้วย

อนึ่ง ผู้รับประกันภัยนั้น แม้จะได้ส่งค่าสินไหมทดแทน ให้แก่ผู้เอาประกันภัยแล้ว ก็ยังหาหลุดพ้นจากความรับผิดชอบต่อบุคคลผู้ต้องเสียหายนั้นไม่ เว้นแต่ตนจะพิสูจน์ได้ว่า สินไหมทดแทนนั้น ผู้เอาประกันภัยได้ใช้ให้แก่ผู้ต้องเสียหายแล้ว”

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติเรื่อง “ประกันภัยค้ำจุน” ไว้ในส่วนที่ 3 ของหมวด 2 ที่ว่าด้วยประกันวินาศภัย โดยถือว่าประกันภัยค้ำจุนเป็นการประกันวินาศภัยประเภทหนึ่ง แต่ก็มีข้อน่าสังเกตว่า ประกันภัยค้ำจุนมิได้มีวัตถุประสงค์เอาประกันภัยเป็นทรัพย์สิน เหมือนอย่างเช่นประกันวินาศภัยแบบอื่น หากแต่การประกันภัยค้ำจุน เป็นการประกันภัยสำหรับความรับผิดชอบของผู้เอาประกันภัย ที่มีต่อบุคคลอื่น ความจริงน่าจะเรียกชื่อ การประกันภัยแบบนี้ว่า การประกันภัยสำหรับความรับผิด

ประกันภัยคำจุนเป็นประกันวินาศภัยประเภทหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องนำท
บัญญัติสำหรับการประกันภัยต่างๆไป ตามที่ได้อธิบายไว้แล้ว มาใช้บังคับแก่การประกัน
ภัยคำจุนด้วย เว้นแต่ข้อที่ได้มีบัญญัติเพิ่มเติมไว้ใน มาตรา 887 และมาตรา 888 ซึ่ง
สามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

1) สัญญาประกันภัยคำจุน เป็นสัญญาประกันภัยซึ่งผู้รับประกันภัย
ตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน สำหรับความวินาศภัยที่เกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอก และ
วินาศภัยนั้น ผู้เอาประกันภัยจะต้องรับผิดชอบ ซึ่งความรับผิดชอบ ต้องเป็นความรับผิด
ชอบตามกฎหมาย อาทิเช่น นายจ้างต้องรับผิดชอบต่อค่าสินไหมทดแทนให้แก่ลูกจ้าง
เมื่อลูกจ้างต้องประสบอุบัติเหตุในการทำงาน นายจ้างก็อาจเอาประกันภัยสำหรับความ
รับผิดชอบต่อตนในกรณีนี้ได้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา : คำพิพากษาฎีกาที่ 977/2502 , 1085/2511 ,
1540/2514 , 2492/2523 , 1650/2523 , 471/2524 , 1720/2524 , 1306/2525 ,
1043/2526 , 3329/2526

2) เมื่อผู้เอาประกันภัย จะต้องรับผิดชอบต่อวินาศภัยที่เกิดขึ้น บุคคลภาย
นอกที่ได้รับความเสียหายนั้น มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน จากผู้รับประกันภัยโดยตรง

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา : คำพิพากษาฎีกาที่ 977/2502 , 1726/2520 ,
2191/2521 , 1492/2524 , 168/2532

2. สิทธิของบุคคลผู้ต้องเสียหายเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทน

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 888 บัญญัติว่า “ ถ้าค่าสินไหมทดแทนอันผู้รับประกันภัยได้ใช้ไปโดยคำพิพากษานั้น ยังไม่คุ้มค่าวินาศภัยเต็มจำนวนไซ้ ท่านว่าผู้เอาประกันภัยก็ยังคงต้องรับใช้จำนวนที่ยังขาด เว้นไว้แต่บุคคลผู้ต้องเสียหาย จะได้ละเลยเสียไม่เรียกตัวผู้เอาประกันภัยเข้ามาสู่คดีด้วย ดังกล่าวไว้ในมาตราก่อน”

ในกรณีที่มีวินาศภัยเกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอก ซึ่งผู้เอาประกันภัยจะต้องรับผิดชอบนั้น บุคคลภายนอกผู้ต้องเสียหาย มีสิทธิดังนี้ :-

ก. เรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้เอาประกันภัย ซึ่งมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามสิทธิที่ตนมีอยู่

ข. เรียกค่าสินไหมทดแทน จากผู้รับประกันภัยโดยตรงตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 887 วรรคสอง ให้สิทธิไว้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 887 วรรคสอง บัญญัติว่า “บุคคลผู้ต้องเสียหายชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน ตามที่ตนควรจะได้ นั้นจากผู้รับประกันภัยโดยตรง แต่ค่าสินไหมทดแทนเช่นว่านี้ หากอาจจะคิดเกินไปกว่าจำนวนอันผู้รับประกันภัยจะพึงต้องใช้ตามสัญญา นั้นได้ไม่”

อนึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 887 วรรคสองตอนท้าย ยังได้บัญญัติไว้อีกว่า “ ในคดีระหว่างบุคคลผู้ต้องเสียหาย กับผู้รับประกันภัยนั้น ท่านให้ผู้ต้องเสียหายเรียกตัวผู้เอาประกันภัยเข้ามาในคดีด้วย ” กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้ต้องเสียหายฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้รับประกันภัยนั้น ผู้ต้องเสียหายจะต้องขอให้ศาลเรียกตัวผู้เอาประกันภัยเข้ามาในคดีด้วย หากผู้ต้องเสียหายไม่เรียกผู้เอาประกันภัยเข้ามาในคดีก็อาจจะเสียสิทธิเรียกเงินที่ยังขาด ดังจะได้กล่าวต่อไป

ในกรณีที่ ผู้ต้องเสียหายใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้รับประกันภัย โดยตรงดังกล่าวมาแล้ว หากปรากฏว่า ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้รับประกันภัยใช้ให้แก่ผู้เสียหายตามคำพิพากษา ยังไม่คุ้มค่าวินาศภัยเต็มจำนวน ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องเสียหายได้รับความเสียหาย 50,000 บาท แต่จำนวนเงินที่ผู้รับประกันภัยทำสัญญาประกันภัยไว้เพียง 30,000 บาท ผู้ต้องเสียหายก็เรียกจากผู้รับประกันภัยได้เพียง 30,000 บาท ยังขาดอีก 20,000 บาท เช่นนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 888 บัญญัติว่า “.....ผู้เอาประกันภัยยังคงต้องรับใช้จำนวนที่ยังขาด.....” ผู้ต้องเสียหายจึงมีสิทธิที่จะเรียกร้องจำนวนที่ยังขาดอีก 20,000 บาท จากผู้เอาประกันภัยได้ แต่ทั้งนี้ในตอนต้นที่ผู้ต้องเสียหายฟ้องผู้รับประกันภัยเป็นคดี ผู้ต้องเสียหายละเลยไม่เรียกตัวผู้เอาประกันภัยเข้ามาในคดี ก็จะหมดสิทธิเรียกร้องเอาเงินจำนวนที่ยังขาดจากผู้เอาประกันภัย ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 888 ตอนท้าย เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1675/2516 วินิจฉัยไว้ว่า การที่ผู้ต้องเสียหายละเลยไม่เรียกตัวผู้เอาประกันภัยเข้ามาในคดีจะมีผลเพียงทำให้ ผู้ต้องเสียหายไม่อาจเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนส่วนที่ยังขาดจากผู้เอาประกันภัยได้เท่านั้น แต่ไม่มีผลถึงกับทำให้ผู้เอาประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบผู้ต้องเสียหาย และให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นความรับผิดไปด้วย และต่อมาคำพิพากษาฎีกาที่ 235/2519 ก็วินิจฉัยทำนองเดียวกัน

คำพิพากษาฎีกา : คำพิพากษาฎีกาที่ 1675/2516 , 937/2518 , 2982-2983/2522 , 105/2524 , 2364/2522 , 2375/2523 , 3289/2525 , 1182/2526 , 2219/2522 , 1795/2523 , 3631/2528